

Ray Bradbury: A gyilkos

(Göncz Árpád fordítása)

A zene végigkísérte a fehér folyosókon. Elment egy irodaajtó előtt: a *Víg özvegy* keringője. Másik ajtó: *Egy faun délutánja*. Egy harmadik: *Csókolj meg újra*. Befordult egy keresztfolyosóra: a *Kardtánc* temette cintányérok, dobok, lábasok, fazekak, kések, villák mennydörgésébe és konzerv-villámokba. Mindez elmosódott, amint átsietett egy előszobán, ahol egy titkárnő ült a Beethoven Ötödik mutatós révületében. Úgy ment el a szeme előtt, mint egy kéz: észre se vette őt.

Fölbúgott a csuklórádiója.

– Tessék?

– Itt Lee, papa. Ne feledkezz meg a zsebpénzemről.

– Jó, jó, fiam. Most nem érek rá.

– Csak azért, hogy el ne felejtsem, papa – mondta a csuklórádió. Csajkovszkij *Rómeó és Júliája* rajzolta körül az emberi hangot, és öntötte el a hosszú folyosókat.

A pszichiáter az irodák méhkasába, az egymást keresztül-kasul beporzó zenei témák sokaságába hatolt be, ahol Sztravinszkij Bachhal párosult; Haydn eredménytelenül próbálta elriasztani Rachmaninovot; Duke Ellington meg Schubertet gyilkolászta. Odabólintott a dúdolgató titkárnőknek s a reggeli munkájuknak frissen nekilátó, fütty-résző doktoroknak. Az irodájában átnézett néhány iratot a gépírónöjével, aki halkán énekelgetett, majd fölhívta az emeleten a rendőrkapitányt. Pár percre rá fölvillant a vörös lámpa, s egy hang szólalt meg a mennyezetten:

– Az őrizetes kihallgatásra elővezetve a kilences szobában.

Kinyitotta az ajtót, belépett, s hallotta, hogy az ajtó bezárul mögötte.

– Menjen innét – mondta az őrizetes mosolyogva.

A pszichiátert megdöbbenetette ez a mosoly. Derűs, kellemes, meleg mosoly volt, fénybe borította az egész szobát. Hajnalpír sötétlő hegyek közt. Éjféle napsütés e mosoly. A két kék szem vidáman csillogott a magabiztosan fehérülő fogsor fölött.

– Azért jöttem, hogy segítsek magán – mondta a pszichiáter, és összevonta a szemöldökét. Valami nem volt rendjén. Rögtön megérezte, amint belépett. Körülnézett. Az őrizetes fölkacagott.

– Ha azon töpreng, hogy miért van itt ilyen csönd, hát az imént vertem agyon a rádiót.

Erőszakos – gondolta a doktor.

Az őrizetes olvasott a gondolataiban, szelíden feléje nyújtotta a kezét.

– Nem, csak a vartyogó gépeket nyiffantom ki.

A falirádió csövei és vezetékai darabokban heverték a szürke szőnyegen. A pszichiáter nem vett rólok tudomást, s az őrizetes mosolyát, mint egy hőszűrő meleg nyalábját magán érezve, a közelgő viharra emlékeztető csöndben leült a betegével szemközt.

– Ön az a Mr. Albert Brock, aki magát a Gyilkosnak nevezi?

Brock kedvesen rábólintott.

– Mielőtt hozzákezdénék... – Csöndben és gyorsan odalépett az orvoshoz, és lecsatolta csuklójáról a rádiót. Foga közé vette, mint egy diót, ráharapott, az reccsent egyet, s már nyújtotta is vissza a döbbsz pszichiáternek, mint aki szívességet tett. – Így már jobb...

A pszichiáter rámeredt a tönkretett készülékre.

– Hallja, maga jókora kártérítést fog fizetni!

– Bánom is én! – mosolygott a beteg. – Ahogy azt a régi dal mondja: „Bánom is én, mi vár reám...” – Halkan dúdolta maga elé.

– Kezdhethjük? – kérdezte a pszichiáter.

– Kérem. Az első áldozat, vagyis hogy az első egyike a telefonom volt. Aljasul meggyilkoltam. Belelöktem a szemétdobóba. Ott fulladt szegény. Aztán agyonlöttem a televíziómat!

– Hm – mondta a pszichiáter.

– Hat golyót eresztettem a képernyőbe. Nagyon szépen csörömpölt, akár egy leesett csillár.

– Jó fantáziája van.

– Köszönöm. Mindig is arról álmodoztam, hogy egyszer írni fogok.

– Talán arról mondana valamit, hogy mikor gyűlölte meg a telefont?

– Már gyermekkoromban félelemmel töltött el. A nagybátyám kísértetmasinának hívta. Ő volt a testetlen hang. Halálra rémített. Soha életemben nem hagyott alább a szorongásom. Az én szememben a telefon személytelen készülék, amely ha kedve tartja, átengedi vezetékain az ember személyiségét, ha nem akarja, elnyeli, és a másik végén egy acél-, réz- vagy műanyag hang hidege csúszik ki; se hiteles, se igazsága. Telefonon könnyű helytelent mondani; a telefon más szavakat ad az ember szájába. Mire az ember észbe kap, már szerzett is egy ellenséget. Meg aztán persze a telefon olyan kényelmes is; csak áll ott, és követeli, hogy az ember hívjon fel valakit, akinek semmi szüksége rá, hogy fölhívják. Örökké csak hívtak, hívtak, hívtak a barátaim. A fenébe is, semmi időm nem maradt. Ha nem szólt a telefon, szólt a tévé, a rádió, a lemezjátszó, a sarkon a mozi; reklámfilmeket vetítettek az alacsonyan járó gomolyfelhőkre. Már nem is eső esett, hanem szappanlé. S ha nem volt felhőreklám, gépzene szólt a vendéglőben; muzsika és reklám a buszon, amelyen munkába mentem. S ha épp nem volt muzsika, megszólalt a hivatali háziteles csuklórádió, amelyen ötpercenként hívogatott a feleségem meg számos

barátom. Mi van ezekben a „kényelmi” berendezésekben, ami oly kísértően kényelmessé teszi őket? Az átlagember arra gondol: „Itt vagyok én, épp ráérek, itt a csuklómon a rádió, miért ne csongetném föl az öreg Joe-t, he?” Hello-hello! Én szeretem a barátaimat, a feleségemet, az emberiséget, nagyon szeretem, de ha az egyik percben a feleségem hív, és kérdi „Most épp hol vagy, drágám?” – a másikban a barátom, és közli: „Ide hallgass, tudok egy jó viccet: az egyszerű vigéc...”, aztán meg egy vadidegen pali jön, s nekem szegezi a kérdést: „Itt a Közvélemény-kutató Rt. E percben épp milyen gumit rág?...” Hát tudja!...

- Milyen volt a héten a közérzete?
- Torkig voltam. Kicsordult a pohár. És megtettem, aznap délután, a hivatalban.
- Mégpedig?
- Egy papírpohár vizet öntöttem a házitelefonszórójába.

A pszichiáter szorgalmasan jegyzett.

- És a házitelefonszóróját?
- Azt meghiszem! Akár a július negyedik tűzijáték. A gépirónok mint a bolondok rohagáltak! Micsoda zűr volt!
- És egy ideig jobban érezte magát?
- Pompásan! Aztán délben az jutott eszembe, hogy a csuklórádiómat szétapossam a járdán. Épp egy fülsértő hang kiáltott rám a testéből: „Mit evett ebédre? Itt a Kilences Közvélemény-kutató” – de még a lelket is kitapostam belőle.

– És ezután még jobban érezte magát, mi?

– Teljesen elhatalmasodott rajtam a gondolat! – dörzsölgette a kezét Brock. – Miért ne indítanék magányos forradalmat, hogy az emberiséget megváltsam némelyik „kényelmi berendezéstől”? Mert kinek kényelmesek?! – kiáltottam. Kényelmesek a jó barátoknak: „Hé, Al, gondoltam, fölhívlak a Green Hill öltözőjéből. Képzeld, egyből beletaláltam a lyukba. Egyből, Al! Micsoda nap! Most épp ledöntök egy whiskyt. Gondoltam, érdekel, Al!” Kényelmes a hivatalomnak, ha kiszálláson vagyok, mert nincs egy pillanat, hogy ne lenne velem rádiókapcsolatban. Kapcsolatban! Micsoda hamis szó. A markukban vagyok. Rám tenyerelnek. Rángatnak, dögönyöznek, hurkot vetnek a nyakamba URH-hangjaikkal. Nem hagyhatom el a kocsit, hogy előbb ne jelenteném be: „Megállok a benzinkútnál, klozettra kell mennem. – Jól van, Brock, csak menjen. – Brock, miért maradt olyan sokáig? – Elnézést, uram. – Legközelebb ügyeljen, Brock. – Igenis, uram.” Tudja, mit tettem, doktor? Vettem egy tölcsér csokoládéfagylaltot, és belekanalaztam az autórádióba.

- És volt valami sajátos oka rá, hogy épp csokoládéfagylaltot kanalazzon a rádióba?

Brock töprengett, majd elmosolyodott.

- Az a kedvencem.
- Ó! – mondta a doktor.
- A fenébe is, gondoltam, ami jó nekem, az jó lesz a rádióknak is.
- És hogy jutott eszébe, hogy épp fagylaltot kanalazzon a rádióba?
- Meleg volt.

A doktor hallgatott.

- És azután mi történt?
- Csönd lett. Istenem, de szép volt! Egész nap vartyogott az a rádió: Brock, most ide menjen; Brock, most oda menjen; Brock, jelentkeztek; Brock, végeztem; jól van, Brock; ebédidő, Brock; ebédidő lejárt, Brock. Brock, Brock, Brock! Igen, az a csönd olyan volt, mintha a fülemben kanalaztam volna a fagylaltot.

– Úgy látszik, nagyon szereti a fagylaltot.

– Csak mentem, mentem, élveztem a csöndet. Mint a bársony, olyan volt, mint a legfinomabb, legpuhább bársony. Csönd. Egy teljes óra csönd. Csak ültem a kocsiban, mosolyogtam, s a fülemben élvezte a bársonypuha csöndet. Valósággal lerészegedtem a szabadságtól!

- Folytassa!

– Aztán eszembe jutott a kézi diatermiás készülék. Béreltem egyet, s aznap este, hazafelé menet magammal vittem a buszra. Zsúfolásig volt fáradt utasokkal, mindegyiken rajta a csuklórádiója, s csak mondták, mondták a feleségüknek: „Most a Negyvenharmadik utcánál járok, most a Negyvennegyediknél; ez már a Negyvenkilencedik, most fordulok be a Hatvanegyedikre.” Egy férj szitkozódott: „Mész haza rögtön a kocsmából, a fene egyen meg, eredj haza, csináld a vacsorát, már a Hetvenedik utcánál vagyunk!” És szólt a buszrádió – *Mesél a Bécsi-erdő* –, s egy kanári dalolt valami elsőrangú térszótaneműről. És akkor... bekapcsoltam a masinámat! Zaj! Interferencia! Minden feleség elszakadt a hivatalban töltött nehéz napja miatt zsörtölődő férjétől. És minden férj a feleségétől, aki látta, hogy a gyerek pont akkor töri be az ablakot! A *Bécsi-erdőt* mintha kivágták volna, s a kanárinak torkán akadt a szó. Csönd! Rémisztő, váratlan csönd. A busz utasait az a vész fenyegette, hogy egymással lesznek kénytelenek beszélgetni. Kitört a vakrémület. A közönséges, állati vakrémület!

- A rendőrség fogta el önt?
- A busz kénytelen volt megállni. Hisz a zene összezavarodott, a férjek és feleségek elszakadtak a valóságtól. Zűrzavar, zendülés és káosz. Ketrebe zárt mókások makogása! Megérkezett egy riadókosci, engem nyomban bemértek, megfedtek, megbírságotk, a masinámat elkobozták, és hazasuppoltak.
- Megbocsát, Mr. Brock, ha azt mondom, hogy ez az ön egész cselekménysorozata... hogy is mondjam csak... nem különösen célravezető. Ha nem kedveli a buszrádiókat, a hivatali rádiókat és a vállalati URH-adókat, miért

nem lép be valami rádióellenes egyesületbe, nyújt be petíciókat, indít kereseteket, terjeszt fel alkotmányjogi panaszokat? Végül is demokráciában élünk.

– Amelyben én – mondta Brock – az úgynevezett kisebbséghez tartozom. Hát igenis beléptem ilyen egyesületekbe, tüntettem, panaszt tettem, bírósághoz folyamodtam. Évről évre csak tiltakoztam. És mindenki nevetett rajtam. Mert mindenki szereti a buszrádiót meg a reklámokat. Én voltam a kivétel.

– Akkor tudomásul kellett volna vennie a vereségét, ahogy egy jó katonához illik, nem? Végül is a többség dönt.

– Csak épp túlzásba viszik a dolgot. Ha egy kis muzsika s egy kis „kapcsolat egymással” kellemes, akkor a tízszer annyi tízszer olyan kellemes. Begurultam! Arra mentem haza, hogy a feleségem hisztizik. Miért? Mert egy fél napig „nem volt kapcsolatban” velem. Emlékszik még, hogy haditáncot jártam a csuklórádiómon? Nos, aznap éjjel kifundáltam, hogy meggyilkolom a házamat.

– Biztos benne, hogy ez a helyes szó rá?

– Jelentéstanilag pontos. Megfosztom az életétől. Az is amolyan szájjártató, daloló, dúdoló, időjárás-jelentő, versolvasó, regényt idéző, csengő-bongó, ha meg lefeküdtél, altatót suttagó ház. Afféle zuhany alatt is operaáriákat visongó, álmodban spanyolul tanító ház. Afféle szószátyár barlang, ahol tucatnyi elektronikus orákulum fáradozik, hogy az ember egy hüvelyknyivel nagyobbna érezze magát; ahol még a sütő is megszólal, hogy: „Én vagyok a barackpuding, elkészültem!” Vagy: „Kész a bélszín, kebelezd be!” – meg más ilyen dedós gyagya. Ahol ring az ágy, hogy elaltasson, és megráz, hogy fölébredj. Ház, amely épp csak hogy megtűri az embert, én mondom magának. A bejárati ajtó rákiabál: „Sáros a lábad, töröld meg!” És egy elektronikus porszívó-kutya szaglászik a nyomában szobáról szobára, hogy fölszippantson utána minden körömfeketényi cigarettahamut. Uramisten!

– Nyugalom! – mondta a pszichiáter.

– Emlékszik arra a Gilbert és Sullivan dalra, hogy: „Jegyzékbe vettem, soha nem feledtem.” Nos, hát aznap éjjel jegyzékbe foglaltam a panaszaimat. Másnap, kora reggel vásároltam egy pisztolyt. Szándékosan besároztam a lábamat, és odaálltam az ajtó elé. Rám dörrentett: „Lába piszkos, lába sáros, ez már egészségre káros. Töröld meg!” Belelöttem az átkozott kulcslyukába! Berontottam a konyhába, ahol épp a sütő nyafogott: „Kapcsolj ki!” Ott, az automata rántottasütés kellős közepén megöltem. Ó, hogy sistergett és sikongott: „Zárlatos vagyok!” Aztán a telefon nyafogott, mint egy elkényeztetett fehérnép. Belefojtottam a szemétdobóba. De meg kell mondanom, itt és most, hogy a szemétdobó ellen semmi kifogásom: az csak ártatlan szemtanú volt. Nagyon sajnálom, igazán hasznos szerszám, soha nem szól egy szót sem, legfeljebb dorombol, mint egy álmos oroszlán, s megemészt minden ételmaradékot. Majd megjavíttatom. Aztán mentem és agyonlöttem a tévét, ezt az álnok bestiát, ezt a medúzát, aki minden este milliárdnyi embert dermeszt kővé a merev tekintetével, ezt a szirént, amely folyton magához szólítja az embert, énekel neki, mindent megígér, és végül olyan keveset ád, de ami engem illet, én mindig visszamegyek, visszamegyek, reménykedem és várok, amíg csak... bumm! A feleségem, mint egy eszét vesztett pulyka, hurukkolva rontott ki az ajtón. Megjött a rendőrség. És én itt vagyok!

Vidáman hátradült, és rágyújtott egy cigarettára.

– És azzal tisztában volt-e, mikor e bűncselekményeket elkövette, hogy a csuklórádió, a tévé, a telefon, a buszrádió, a hivatali házitelesfon mind vagy bérelt holmi, vagy más tulajdonát képezi?

– Isten engem úgy segítjen, újra megcsinálnám!

A pszichiáter ott ült az üdvözült mosoly sugarában.

– Igényt tart-e a Mentálhigiéniai Hivatal további segítségére? Vagy kész vállalni tette következményeit?

– Ez csak a kezdet – mondta Mr. Brock. – Én csupán előharcosa vagyok annak a kis közösségnek, amely ráunt a zajra és arra, hogy kihasználják, összevissza lökdössék, rákiabáljanak, örökké muzsikáljanak neki, minden percben odafigyeljen valami hangra, szájába rágják, hogy ezt tegye meg azt tegye, de gyorsan-gyorsan, most itt, most ott. Majd meglátja. A forradalom kezdetét vette. Az én nevem bevonul a történelembe.

– Hm. – Látszott, hogy a pszichiáter elgondolkozik.

– Persze, ehhez idő kell. Mert kezdetben minden olyan elbűvölő. E holmik ötlete, átültetése a gyakorlatba, csodálatos. Valamikor majdhogynem játékszerek voltak, jólesett eljárni velük, de az emberek nagyon belebonyolódtak, eltúlozták a dolgot, képtelenek levették a szokásaikat, de azt se képesek bevallani, hogy gúzsba vannak kötve. Így aztán igyekeznek az idegállapotukat mással magyarázni. A mi modern korunk – mondják. A körülmények – mondják. – A feszültség – mondják. De jól jegyezze meg, a mag el van vetve. A rádióból, a tévéből, a filmhíradóból az egész világ megismert; magukra nézve ez a dolog iróniája. Ez öt napja történt. Milliárdnyi ember szerzett rólam tudomást. Nézze csak meg a lapok pénzügyi rovatát. Bármelyik napét. Mondjuk, a máit. S látni fogja, hirtelen fölcsökött a csokoládéfagylalt forgalma!

– Értem – mondta a pszichiáter.

– Most visszamehetek az én kedves kis magánzárkámba, ahol hat hónapra csöndben magamra maradhatok?

– Igen – mondta halkan a pszichiáter.

– Miattam ne aggódjék – mondta Mr. Brock, és fölállt. – Másra se vágyom, mint hogy nyugton elüldögéljek egy darabig, hisz a fülem nem tud betelni a bársonyos csönddel.

– Mhm – mondta a pszichiáter, és odament az ajtóhoz.

– Fel a fejjel! – mondta neki Brock.

– Mhm – mondta a pszichiáter.

Megnyomta a rejtett jelzőcsengőt, az ajtó kinyílt, kilépett rajta, az ajtó becsukódott és bezárult. Egymagában ment végig az irodák ajtajai közt, a folyosón. Első húsz lépését a *Kínai csörgődob* kísérte. Ezután a *Tzigane*

következett, majd Bach *Passacaglia és fűgája* valamilyen mollban, utána a *Rongyszőnyeg* és a *Hamvadó cigarettavég*. Kivette a zsebéből a törött csuklórádiót. Mint egy döglött ájtatos manó. Befordult az irodájába. Megszólalt egy csörgő: a mennyezetről egy emberi hang érdeklődött:

- Mi van, doktor?
- Most végeztem Brockkal – mondta a pszichiáter.
- Kórkép?
- Teljesen zavarodott, de láthatólag derűs. Nem hajlandó elfogadni környezete legegyszerűbb valóságait sem, együttműködésre teljesen képtelen.

- Prognózis?

- Bizonytalan. Amikor otthagytam, épp valami láthatatlan anyagot élvezett.

Három telefon csörgött. A tartalék csuklórádió az íróasztala fiókjában cirregni kezdett, mint egy sérült szöcske. A házitelefonon villogott a piros lámpa, s szaggatott bűgást hallatott. Három telefon csörgött. A fiók cirregett. Muzsika hatolt be a nyitott ajtón. A pszichiáter, halkán dudorászva, fölcsatolta a csuklójára az új rádiót, bekattintotta a házitelefont, beszélt pár szót, majd fölvette a városi telefon kagylóját, beszélt; fölvette a következőt, beszélt; fölvette a harmadikat, beszélt; megérintette a csuklórádió gombját, beszélt, nyugodtan és halkán, hűvös arccal és derűsen, miközben szólt a zene, villogott a piros lámpa; megint csörgött két telefon, keze ide-oda járt, a csuklórádió cirregett, szólt a házitelefon, hangok szölongatták a mennyezetről. S ilyen nyugalmasan telt a napja a hűvös, légkondicionált irodában egész délután; városi telefon, csuklórádió, házitelefon, városi telefon, csuklórádió, házitelefon, városi telefon, csuklórádió, házitelefon, városi telefon, csuklórádió, házitelefon, városi telefon, csuklórádió, házitelefon, városi telefon, csuklórádió...